

TÜRK
NÜMİSMATİK DERNEĞİ
YAYINLARI

THE TURKISH
NUMISMATIC SOCIETY
PUBLICATIONS

BÜLTEN NO : 39 / 40

İstanbul – 2003

ISSN NO : 1302 - 3004

KARAMANOĞLU ERHAN BEY'İN SİKKELERİ “ALADİN – ORHAN YAZILI PARA HAKKINDA”

Halûk PERK – Hüsnü ÖZTÜRK

Yazımızın başlığına İbrahim Tözen'in Türk Nümismatik Derneği Bülteninde çıkan makalesinin “Aladin-Orhan Yazılı Para Hakkında” başlığını¹ eklemeyi uygun bulduk. Üzerinde bugüne kadar oldukça tartışılmış olan gümüş ve bakırlarının mevcudiyeti bilinen bu gruptaki paralarla ilgili tartışma henüz sonuçlanmış değildir. Şerafettin Erel sikkelerin ön yüzünü Murad bin Orhan olarak okumuş, Hüseyin Kocabaş Orhan Bey'in kardeşi Alaeddin Bey'le ortak bastırıldığı sikkeler olduğunu düşünmüş, dolayısıyla her ikisi de sikkelerin Osmanlılar'a ait olduğunu iddia etmişlerdir. İbrahim Tözen ise Saruhanoğlu Orhan Bey'in Karamanoğlu Alaeddin Bey adına darp ettiği sikke olabileceğini ileri sürmüştür.²

Osmanlılar'la Karamanlılar arasında geçen Akçay Muharebesi'nden sonra Yıldırım Bayezid'in Konya'yı alması, ardından da Karamanoğlu Beyi Alaeddin'in öldürülmesini takip eden süreçte, o sırada Konya'da veya daha sonra teslim alınan Larende³ veya Niğde'de bulunan oğulları Mehmed ve Ali, Bayezid tarafından beraberinde Bursa'ya götürülmüşlerdir. Ancak Beyazid'la Timur arasında gerçekleşen ve Bayezid'in yenilgisiyle sonuçlanan Ankara Savaşı'ndan sonra, serbest kalarak Konya'ya geri gelebilmişlerdir. Bu arada Konya'nın dışında Larende, Niğde, Aksaray gibi Karaman şehirleri Osmanlılar tarafından ele geçirilmiş ve Karamanoğlu Beyliği fiilen sona ermiştir. Genel kabul bu şekilde olmakla birlikte tarihi kaynaklarda detaylarda farklılıklar gösteren birbirinden farklı birkaç anlatımla karşılaşmak mümkündür.

¹ Türk Nümismatik Derneği Bülteni, No:8, 9-13. sayfalar arası, “Aladin-Orhan yazılı para hakkında”.

² bkz.Pere, Osmanlılarda Madeni Paralar, s.48. 4 no'lu sikke Tözen'in yayınladığı sikkenin aynısıdır. 1968'de Sayın Nuri Pere aynı iddiaları sıraladıktan sonra sikkenin Saruhanoğulları'na ait olabileceğini, Alaeddin'in ise Saruhanoğlu Orhan Bey'in lakabı olması gerektiğini yazmıştır.

³ Bugünkü Karaman şehri.

Timur, 805 H. / 1402 M. yılında gerçekleşen Ankara Savaşı'ndan sonra, Anadolu'dan ayrılmadan önce serbest kalan Mehmed Bey'in beyliğin başına geçmesine izin vermiştir. Beyliğin başına geçen Mehmed Bey Timur namına Eğridir, Kayseri, Konya ve Larende'de tarihsiz sikkeler darp ettirmiştir.⁴ Timur H.807 yılında öldüğüne göre bu sikkelerin 806 veya 807 yıllarında darp edilmiş olmaları gerekir. Nümismatik açıdan bakıldığında ise, bu sikkeler bugüne kadar Alaeddin Bey'in sikkelerinden sonra darp edilen ilk Karamanoğlu sikkeleri olarak bilinmektedirler.

Akçay Muharebesi ve Alaeddin Bey'in ölüm tarihi için farklı tarihi kaynaklarda H. 793, 794, 796, 797, 799, 800 ve hatta 801⁵ tarihleri görülebilmektedir. Aynı şekilde Alaeddin Bey'in nasıl öldüğü ile ilgili olarak birbiriyle çelişkili bilgiler yer almaktadır. Bazı kaynaklara göre esir alındıktan sonra Bayezid'in emriyle Timurtaş Paşa veya bir başkası tarafından öldürülmüş, Şikari'ye göre ise daha önce Kadı Burhaneddin ile yaptığı bir savaşta aldığı yaraların neticesinde yaklaşık birbuçuk yıl daha yaşadıktan sonra ölmüştür.⁶ Ancak, o sırada Bayezid'in yanında esir olarak bulunan Schiltberger'in tanıklığına güvenmek gerekirse öldürüldüğünü kabul etmek daha doğru olacaktır. Ne şekilde ölmüş olursa olsun Bezm-ü Rezm ve Şikari Tarihi'nde yer alan olaylar Alaeddin Bey'in en azından H 800 / M 1398 tarihine kadar yaşadığını göstermektedir.

Farklı kaynaklarda Alaeddin Bey'in oğullarının isimleri ve anneleri farklılıklar gösterebilmektedir. Şikari'ye göre Alaeddin'in beş oğlu vardı. Bunlardan ikisi Mehmed ve Orhan Beyler, onun deyimiyle Osman oğlu kızından, Pir Ahmed, Ali ve Kasım Beyler ise gayriden idi.⁷ Metinde bu ismin bazı yerlerde Orhan, bazı yerlerde de Erhan imlasıyla yazıldığı, Şikari tarihini yayına hazırlayan Mesud Koman'ın eklediği dipnotlardan anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, sikkelerin üzerindeki ismin Orhan olduğu ve hatalı olarak "vav" harfi kullanılmadan kazındığı şeklinde bir iddia da vardır. Buna katılmak pek mümkün değildir. Ele geçen bütün örneklerde aynı isim net bir şekilde görülmektedir. Bütün sikke kalıplarının yanlış kazındığını kabul etsek dahi, Şikari tarihinde Orhan ve Erhan isimlerinin karışık bir şekilde aynı kişi için kullanılmış olması düşündürücüdür. Söz konusu ismin Erhan olarak okunması gerektiği kanısındayız. Alaeddin'in Erhan isimli bir oğlu Şikari dışındaki kaynaklarda görülmemektedir. Ayrıca,

⁴ Ölçer, Karaman Oğulları Beyliği Madeni Paraları, 64-68 no'lu sikkeler

⁵ bkz. Tekindağ, Karaman-Oğulları ile ilgili yazmalar, s.130-131. Karaman Kütüphanesinde bulunan Evhadüddin Kirmani'nin yazdığı Farsça Menakıb-name'de Alaeddin Bey'in 801 tarihinde öldüğü belirtilmektedir.

⁶ Şikari, Karaman Oğulları Tarihi, sayfa.179.

⁷ Şikari, a.g.e., sayfa.166.

Osmanlı kaynaklarındaki genel kabul, Şikari'den farklı olarak, Mehmed ve Ali'nin Yıldırım Bayezid'in yeğenleri oldukları yönündedir.

Alaeddin'in oğulları ile ilgili diğer bir konu ise yine Şikari'de rastlanan Oğuz Han ismidir. Karaman tarihiyle ilgilenenler genelde Oğuz Han ismini Orhan veya Erhan'a tercih etmişlerdir. Ancak, dikkatli incelendiğinde daha Alaeddin Bey'in ağabeyi Süleyman'la birlikte taht için mücadele verdikleri yıllarda Ermenak kalesi dizdarına Alaeddin tarafından Oğuz Han ismi verildiği ve daha sonra da kendisinin Silifke'ye gönderildiği anlatılır.⁸ Oğuz Han'ın Karamanoğulları'na bağlı Türkmen topluluklarından, kendi adını taşıyan birisinin beyi olması da kuvvetle muhtemeldir. Şikari'de birçok yerde Türkmen toplulukları, Oğuz oğlu, Koson oğlu, Kökez oğlu, Turgut oğlu isimleriyle veya Oğuz askeri, Oğuz taifesi gibi tanımlamalarla anılmaktadırlar. Daha ileriki tarihlerde Osmanlı yönetimi altındaki Teke Sancağı'nda buraya Karaman'dan geldikleri anlaşılan Oğuzhanlı isminde bir topluluğa rastlanması⁹ da bu düşünceyi kuvvetlendirir niteliktedir.

Tarihi kaynaklarda durum biraz karışık olmakla birlikte 801 tarihli ve tarihsiz aşağıdaki sikkeler Alaeddin Bey'in ölümünden sonra beyliğin sona ermediğini göstermektedir. Akçay Muharebesi'nden sonra Bayezid, Mehmed ve Ali'yi birlikte veya tek başına Mehmed'i beraberinde Bursa'ya götürmüş bu süre içinde Erhan Bey beyliğin geriye kalan topraklarının başında kalarak Karamanoğulları'nın hakimiyetini sürdürmüştür. Bu durumda Ali konusunda pek yorum yapamamakla birlikte, Şikari'nin de belirttiği gibi Erhan'ın Mehmed'le birlikte Bayezid'in yeğeni olduğunu düşünmek pek de yanlış olmaz. Bayezid yaşça büyük olan ve babasından sonra beyliğin başına geçmesi neredeyse kesin olan Mehmed'i beraberinde rehin olarak Bursa'ya götürürken diğer yeğeni olan Erhan'ı beyliğin başına geçirerek Karamanoğulları'nın bir daha sorun çıkarmamasını sağlamaya çalışmış olabilir. Ancak, Erhan Bey'in Beyliğin geri kalan topraklarının ne kadarına hangi süreyle hakim olduğu oldukça şüphelidir. Alaeddin'den bir önceki Karaman Beyi olan ağabeyi Süleyman'ın oğlu Şeyh Hasan'ın¹⁰ aynı dönemde Mut, Ermenek, İçel ve Taşeli taraflarında hakim olduğu ve Bayezid'a oldukça sorun çıkardığı bilinmektedir. Mehmed Bey'in iktidara gelmesiyle birlikte, kardeşi Ali Bey tarafından Lu'lu'e kalesinde kısıtlanmış ve Larend'e getirilerek idam edilmiştir.¹¹

⁸ Şikari, a.g.e., sayfa.63

⁹ Armağan, XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki ..., sayfa.16; Tekindağ, Teke-eli ve Teke-oğulları, sayfa.56

¹⁰ bkz.Öztuna, Devletler ve Hanedanlar, 59-67. sayfalar arası.

¹¹ Turan, Tarihi Takvimler, sayfa.35. Şeyh Hasan'dan Bezm u Rezm'de de bahsedilmekte olup, amcasının sağlığında onun yanından kaçarak, Kadı Burhaneddin'e sığındığı belirtilmektedir.

Mehmed Bey Bursa'dan gelerek beyliğin başına geçtiğinde, Niğde emiri olan kardeşi Ali'yle aralarındaki ilişkinin ne kadar dostane olduğu bilinmemekle birlikte, sonraki yıllarda ciddi sıkıntıları olmuş, hatta Mısır'da sürgün hayatı yaşamak zorunda kalmıştır. Ancak, yine Şikari'ye göre Erhan bu tarihten sonra kayıplara karışmış değildir ve yaşamı boyunca Mehmed Bey'e sadık kaldığı anlaşılmaktadır. Mehmed Bey Antalya kuşatması esnasında öldüğünde (H.826 / H.1423) yerine geçen oğlu İbrahim Bey amcasına Beyşehir'i vermiştir. Ardından Erhan Bey Antalya'yı tekrar kuşatmıştır. Daha sonra Memlük ordusuyla yapılan bir savaşta ölmüştür. Metinde bu kısım Orhan imlasıyla yazılmıştır. Ölümü bahsinde açıkça İbrahim Bey'in amcası olduğu belirtilmekle birlikte gerek Beyşehir'in verilmesi, gerekse Antalya'nın kuşatılması bahislerinde İbrahim Bey'in Orhan isminde bir kardeşi de olduğu belirtildiğinden, bu bahislerdeki Orhan'ın kimliği tam olarak anlaşılamamıştır. Şikari dışında başka kaynaklarda rastlanmayan bu bilgilere şüpheyle bakmak gerekmektedir.

Aşağıdaki 1,2 ve 3 no'lu sikkeler üzerinde görülen Hüdavendigâr kelimesi, hükümdar ve bey anlamlarında kullanılan bir kelime olup,¹² Osmanlı hükümdarı Murad I'in de ünvanıdır. Ancak I.Murad hayattayken bu ünvanın kullanıldığına dair herhangi bir kayıt yoktur. Aynı zamanda Osmanlı'da merkezi Bursa olan sancağın adı¹³ olarak da kullanılmıştır. Bilindiği kadarıyla sancağa bu ismin verilmesi de oldukça geç bir tarihte gerçekleşmiştir. Ancak, daha Orhan Bey zamanında dahi aynı ünvanın Hündgar şeklinde Osmanlılar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Hüdavendigâr ünvanının sikkeler üzerinde kullanımı, Erhan Bey'in bu ünvanı kullanan Osmanlılar'a tabi olduğu kanısını güçlendirmektedir.

Gümüş olan ilk iki sikkenin kalıpları aynı olup, birbirlerini tamamlamaktadırlar. Üçüncü sikke ise farklı bir kalıpla darp edilmiştir. 4 ve 5 no'lu bakır sikkeler daha önce Tözen tarafından yayınlanan sikkelerdir ve tasarım olarak, gümüş olanlarla benzerlik göstermektedirler. Altıncı sikke ise daha önce yayınlanmamış olup, önceki bakırlarla karşılaştırıldığında oldukça farklı olduğu görülecektir.

¹² İslam Ansiklopedisi, Hüdavendigâr maddesi, ünvan olarak, sayfa.285.

¹³ İslam Ansiklopedisi, Hüdavendigâr maddesi, sancak adı olarak, sayfa.285-28.

1. Gümüş (AR), darp yeri yok, 801, 0.74 gr, 14.5/15.5 mm, Halûk Perk kol.

ön yüzü :
Aladin
Erhan / bin /
801

arka yüzü :
hüdavend / gar /
Hallede mülkehu /
801 ?

2. Gümüş (AR), darp yeri yok, 801, 0.61 gr, 14.3/15.4 mm, Halûk Perk kol.

1 no'lu sikke gibi.

3. Gümüş (AR), darp yeri yok, 801, 0.70 gr, 14 mm, Hans Wilski kol.

1 no'lu sikke gibi, ancak ön ve arka yüz kalıpları biraz farklıdır.

4. Bakır (Æ), darp yeri yok, 801, 1.10 gr, 18 mm, Tözen, 2 no'lu sikke.

ön yüzü :
dairesel çerçeve içinde :
Aladin /
Erhan / bin /

arka yüzü :
dairesel çerçeve içinde :
Hallede /
Mülkehu /
801

5. Bakır (Æ), darp yeri yok, 801, 1.35 gr, 17 mm, Tözen, 3 no'lu sikke.

3 no'lu sikke gibi.

6. Bakır (Æ), darp yeri yok, tarihsiz, 0,96 gr, 13,6/17,5 mm, Halûk Perk Kol.

ön yüzü :
Altı köşeli yıldız motifi

arka yüzü :
dairesel çerçeve içinde :
Erhan

1

2

3

6

Bibliyografya

- ARMAĞAN, A. Latif, Dr., XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki konar-göçerlerin demografik durumu üzerine bir araştırma, Ankara Üniversitesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt:XIX, sayı:30, s. 1-35., Ankara, 1998.
- Aşık Paşaoğlu Tarihi, Yay. haz. Atsız, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1992.
- ÇETİN, Atilla, Hüdavendigâr maddesi, ünvan olarak, İslam Ansiklopedisi, Cilt:18, sayfa.285, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1998.
- DANİŞMEND, İsmail H., Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt:1, İstanbul, 1945.
- EMECEN, Feridun, Hudavendigâr maddesi, sancak adı olarak, İslam Ansiklopedisi, Cilt:18, sayfa.285-286, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1998.
- ESTERABADİ, Aziz b.Erdeşir-i, Bezm u Rezm, çev: Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- NEŞRİ, Mehmed, Kitab-ı Cihan-nüma, Cilt:1, 2.Baskı, Yayınlayanlar: Faik Reşit Unat, Prof. Dr. Mehmed A. Köymen, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1987.
- Oruç Beğ Tarihi, Yay.haz. Atsız, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1972.
- ÖLÇER, Cüneyt, Karaman Oğulları Beyliği Madeni Paraları, İstanbul, 1982.
- ÖZTUNA, Yılmaz, Devletler ve Hanedanlar, Cilt: 2, Türkiye (1074-1990), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- PERE, Nuri, Osmanlılarda Madeni Paralar, İstanbul, 1968.
- PITCHER, Donald Edger, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, 2.Baskı, Çev: Bahar TIRNAKÇI, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- SCHILTBERGER, Johannes, Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427), çev: Turgut Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- ŞİKARİ, Karaman Oğulları Tarihi, yay. haz. M. Mesud Koman, Konya Halkevi Yayınları, Konya, 1946.
- TEKİNDAĞ, Şehabettin, Karaman Beyliği, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No:1622.
Teke-eli ve Teke-oğulları, İstanbul Üniversitesi, Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı 7-8'den ayrı basım, s.55 ve devamı, İstanbul, 1977.
Konya ve Karaman kütüphanelerinde mevcut Karaman-Oğulları ile ilgili yazmalar üzerinde çalışmalar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Tarih Dergisi, sayı:32, sayfa.117-136, İstanbul, 1979.
- TÖZEN, İbrahim, Aladin-Orhan yazılı para hakkında, TND Bülteni, No:8, 9-13. sayfalar arası, İstanbul, 1982.
- TURAN, Osman, Prof. Dr., İstanbul'un fethinden önce yazılmış Tarihi Takvimler, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.
- ULUÇAY, M. Çağatay, Padişahların Kadınları ve Kızları, 3.Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- UZUNÇARŞILI, İsmail H., Ord. Prof., Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.
Osmanlı tarihinin ilk devrelerine aid bazı yanlışlıkların tashihi, Belleten, cilt: XXI, sayı: 81-84, 2. Baskı, s.173-188. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.